

Bevarandeplan för Natura 2000-området *SE0540197 Axevalla hed*

Natura 2000

Natura 2000 är ett ekologiskt nätverk av värdefulla naturområden inom EU. Utpekande av Natura 2000 - områden bygger på krav som finns i EU:s fågeldirektiv och art- och habitat-direktiv. Syftet är att hejda utrotning av vilda djur och växter och att hindra att deras livs-miljöer förstörs. Alla medlemsländer ska peka ut områden dels för fåglar som anges i EU:s fågeldirektiv, dels för naturtyper och arter som anges i art- och habitatdirektivet. Genom utpekandet åtar sig länderna att de utpekade värdena i områdena ska bevaras långsiktigt. Natura 2000-nätverket är en av hörnstenarna i EU:s arbete för att bevara biologisk mångfald. I fågeldirektivet och habitatdirektivet listas 170 naturtyper och sammanlagt cirka 900 växt- och djurarter som särskilt värdefulla. 90 av naturtyperna och drygt 100 av djur- och växtarterna i habitat- direktivets bilaga 1 och 2 finns i Sverige. Därtill häckar regelbundet cirka 60 av fågeldirektivets fåglar i vårt land.

Bevarandeplaner

För varje Natura 2000- område ska Länsstyrelsen ta fram en beskrivning. Detta ska göras i särskilda bevarandeplaner eller i en skötselplan om området även är naturreservat. I planen ska det finnas en beskrivning av området med bevarandesyfte, bevarandemål och beskrivningar av de naturtyper och arter som ska bevaras och bidra till gynnsam bevarandestatus. Hot mot Natura 2000-områdets arter och natur- typer, och behov av bevarandeåtgärder, t ex skydd eller skötsel, ska beskrivas. Informationen ska underlätta förvaltningen av området och tillståndsprövningar enligt miljöbalken.

Bevarandeplanen ska fastställas av Länsstyrelsen, som även är ytterst ansvarig för att målsättningen med området uppfylls. Bevarandeplanen ska revideras när ny kunskap tillkommer eller när förutsättningar för området ändras. Den ska tas fram och hållas aktuell i dialog med berörda intressenter, och det är värdefullt om den som har ny information kontaktar Länsstyrelsen. Bevarandeplanen är inte ett juridiskt bindande dokument. För formell reglering av skydd eller skötsel kan andra beslut behövas, t ex skydds- beslut för naturreservat. Föreskrifter enligt eventuella skyddsbeslut gäller parallellt med den tillståndsplikt som gäller inom Natura 2000.

I bevarandeplanen redovisas gränser, naturtyper och arter enligt bästa tillgängliga kunskap. I de fall där ny kunskap har till kommit, har Länsstyrelsen för avsikt att föreslå dessa ändringar till regeringen när nästa tillfälle ges. Vid förvaltning och tillståndsprövning utgår man ifrån i verkligheten förekommande naturtyper, varför det är nödvändigt att bevarandeplanen redovisar dessa, även om de inte har hunnit beslutas av regeringen.

Tillståndsplikt och samråd

För att inte skada naturvärden krävs tillstånd för verksamheter eller åtgärder som på ett betydande sätt kan påverka miljön i ett Natura 2000-område. Det kan även gälla åtgärder utanför Natura 2000-området, om de kan påverka miljön i området. Detta regleras i miljöbalken (7 kap. 27-29§§). Då det kan vara svårt att avgöra vilka åtgärder som på ett betydande sätt kan påverka naturvärden behöver man samråda med Länsstyrelsen före genomförandet. Vid skogsbruksåtgärder hålls samråd med Skogsstyrelsen. Mer information finns hos Länsstyrelsen, läs på webben eller kontakta en handläggare.

Kartor

Information om naturtypers utbredning och arter i ett enskilt område går att hitta med hjälp av kartverktyget Skyddad natur. Det kan nås på Naturvårdsverkets hemsida genom att söka på ”kartverktyget skyddad natur”. I kartverktyget söker du upp aktuellt område och klickar på namnet för mer information.

LÄNSSTYRELSEN
VÄSTRA GÖTALANDS LÄN

Maria Johansson

Bevarandeplan för Natura 2000-området SE0540197 Axevalla hed

Kommun: Skara

Områdets totala areal: 148,4 ha

Bevarandeplanen uppdaterad av Länsstyrelsen: 2017-06-12

Bevarandeplanen fastställd av Länsstyrelsen: 2017-06-16

Markägareförhållanden:

Området ägs av staten.

Regeringsbeslut, historik:

SPA: Nej, pSCI: 1998-12-01, SCI: 2005-01-01, SAC: 2011-03-01, regeringsbeslut
M2010/4648/Nm

Naturtyper och arter som ska bevaras i området:

Naturtyper och arter enligt art- och habitatdirektivet samt fågeldirektivet:

5130 - Enbuskmarker

6270 - Silikatgräsmarker

Bevarandesyfte

Det överordnade bevarandesyftet för Natura 2000-nätverket är att bidra till bevarandet av biologisk mångfald genom att bibehålla eller återskapa gynnsam bevarandestatus för de naturtyper och arter som omfattas av EUs fågeldirektiv eller art- och habitatdirektiv. För det enskilda Natura 2000-området är det överordnade syftet att bevara eller återställa ett gynnsamt tillstånd för de naturtyper eller arter som utgjort grund för utpekandet av området.

Prioriterade bevarandevärden:

De prioriterade bevarandevärdena är att bevara och utveckla naturtyperna 5130 enbuskmarker och 6270 silikatgräsmarker.

Motivering:

Axevalla hed är en mycket stor och sammanhängande betesmark med representativa vegetationstyper. Betesgynnade kärlväxtarter och en rik svampflora finns i området.

Prioriterade åtgärder:

Årlig skötsel med bete och röjning vid behov. Området behöver skyddas som naturreservat. Området bör omfattas av åtagandeplan för betesmarker och slätterängar med särskild skötsel

eller av ett skötselavtal.

Beskrivning av området

Under 1600-talet ingick Axevalla hed i kronoparken Vallen och var då skogbevuxen, med undantag av en 150 m bred öppen jaktlinje som gick genom området. Mellan 1696 och 1916 var heden mötesplats för framför allt Skaraborgs och Västergötlands regementen. Fram till 1800-talets början var det endast ett mindre område i sydost som var öppet och användes som exercisplats. Under åren 1803-1806 höggs större delen av skogen ner, kvar lämnades ett skogsområde längst i väster. Samtidigt röjdes och dikades heden, mossar fylldes igen och forngravar togs bort och Axevalla hed blev det öppna fält som än idag präglar landskapet. Sedan 1600-talet finns det dokumenterat att marken har utnyttjats som betesmark av boende i kronoparken. 1878 fastställdes ”Reglemente för begagnande af mulbete Axvalla hed”. I detta dokument fastställs bland annat att ”Hvarje förmedlat helt hemman åtnjuter betesrätt för åtta hästar, eller 8 nötkreatur, eller tretiotvå får, eller ock af alla dessa tre slags djur, hvarvid dock en häst eller ett nötkreatur motsvarar fyra får” och att ”Endast hästar, nötkreatur och får få på heden betas”. Denna mulbetesförening med lantbrukare från Skärv, Norra Ving och Lundby socknar har än idag betesrätten på heden.

Natura 2000-området Axevalla hed utgör större delen av övningsfältet. Området utgörs främst av öppna eller enbusklädda betesmarker. Mindre skogsområden ingår, dock inte huvuddelen av det stora skogsområdet längst i väster, den så kallade trekantskogen. Betesmarkerna är uppdelade i flera hagar med vägar av varierande storlek som delar av dem från varandra. Väg 49 mellan Skara och Skövde skär igenom områdets norra del.

Söder om väg 49:

I nordväst löper ett smalt betat skogsstråk med gran, tall, björk sälj och asp. I buskskiktet finns här enbuskar och nypon. I norr finns ett 250 m brett område med enbuskmark. I söder breder sig en öppen betesmark med enstaka buskar ut sig. Betesgynnade arter på heden är t ex kattfot, knippfryle, baktimjan, jordtistel, backnejlika och grönvit nattviol. På de torrare partierna finns också fårsvingel, bergsyra och gråfibbla och på de friskare partierna bland annat vitklöver, gulmåra och ängsgröe. I nordöstra delen av området, strax söder om väg 49 finns ett sankområde kallad Gåsehålan och i mellersta och södra delarna finns ett flertal små våtmarker och fuktiga stråk. I dessa våtmarker växer arter som gulkavle, stagg, knägräs, trådtåg, hundstarr, vasstarr och ängsull och de utgör värdefulla rastplatser för t ex vadare och gäss. I väster finns dels ett mindre skogsparti, den så kallade Galgbacken, och dels öppna-halvöppna betesmarker med tydlig kvävepåverkan. Här finns också en skjutbana.

Norr om väg 49:

Den östra delen av området norr om väg 49 var fram till vägen byggdes en del av betesmarken i söder. Detta område betas fortfarande tillsammans med den södra delen och är tillgängligt via en tunnel under vägen. Området i väster har varit igenvuxet under lång tid, men träd- och buskskiktet har gallrats och området betas åter. Det finns fortfarande en del träd och buskar som björk, tall, gran, rönn, sälj, fågelbär, en, nyponrosor och olvon. Floran är förhållandevis mager men representativ för vegetationstypen i området, rödvenhed. Här växer fårsvingel, kruståtel, ljung, vårbrodd, knägräs, prästkrage och bockrot. I vissa partier finns även flockfibbla, gullris och fyrkantig johannesört. Den för Skaraborg sällsynta stenmåran finns rapporterad för området. Ett smalt område längs den norra gränsen är ohävdad och ligger utanför betesfällan. Det går en större luftledning genom objektet.

Svampfloran i området är rik och ganska väldokumenterad.

Stora delar av området är i dagsläget inte någon naturtyp på grund av kvävepåverkan eller annan

påverkan/störning. Det mesta av denna mark utgör dock utvecklingsmark till olika naturtyper och den är viktig att bevara för att upprätthålla gynnsamt bevarandetillstånd. Det finns dels utvecklingsmark till de befintliga Natura 2000-naturtyperna 6270 silikatgräsmarker och 5130 enbuskmarker, men det finns också mindre partier med utvecklingsmark till 6410 fuktängar och 9070 trädklädd betesmark och 7140 öppna mossar och kärr. Bevarandeåtgärderna och hoten mot dessa naturtyper är desamma som för 6270 och 5130. Att hela området bevaras och betas är också värdefullt för helheten och landskapsbilden. Det är viktigt att de kulturhistoriska värden som finns i området tas tillvara och att forn- och kulturlämningar bevaras och hålls fria från igenväxningsvegetation.

Axevalla hed utgör ett viktigt område för friluftslivet, med rastplats och leder som gör området tillgängligt. Redan när mulbetesföreningen kom till gjordes det möjligt för både folk och få att utnyttja området genom § 23 i reglementet från 1878: ”Okastrerat häst- eller nötkratur må icke å heden betas, ej heller bagge som icke af ordningsnämnden blifvit godkänd”. Hagarna används av både närboende och turister som rekreatjonsområde.

Området ligger inom riksintresse för naturvård, friluftsliv och kulturmiljövård. Axevalla hed är också med bland nationellt utpekade ängar och hagar, utgör ett regionalt värdefullt odlingslandskap och är ett kommunalt bevarandeområde. Axevalla hed inrymmer Skaras reservvattentäkt och är därför ett vattenskyddsområde.

Arbete med att skydda området som naturreservat pågår.

Vad kan påverka negativt

Området skulle påverkas negativt av:

- Ohävd och igenväxning med buskar och träd.
- Felaktig skötsel, utebliven och/eller otillräcklig hävd. Svagt betestryck kan utgöra ett hot med igenväxning som följd. För svagt betestryck innebär också att slitagefläckar med bar jord uteblir vilket är negativt för de arter som knutna till dessa miljöer. För tidigt betespåsläpp eller året-runt-bete kan och andra sidan ge för mycket trampskador.
- Tillskottsutfodring ger indirekt en näringstillförsel till marken och missgynnar den konkurrenssvaga floran.
- Användning av avmaskningsmedel som innehåller avermectin är negativ för den dynglevande insektsfaunan och bör därför endast användas vid behov.
- Gödsling, kalkning och användning av bekämpningsmedel i eller i nära anslutning till området.
- Introduktion av främmande arter. Insådd av vallväxter.
- Upplag och deponier, bl.a. deponering av halmbalar.
- Ändrad markanvändning i eller i anslutning till objektet, t.ex. skogsplantering eller uppodling.
- Markexploatering t.ex. grävning, schaktning, täktverksamhet, breddning av väg och andra ingrepp som kan skada markvegetationen.
- Åtgärder som skulle förändra områdets hydrologi t.ex. dikning.

Bevarandeåtgärder

Förutom vad som i övrigt gäller enligt miljöbalken och annan miljölagstiftning krävs tillstånd för att bedriva verksamheter eller vidta åtgärder som på ett betydande sätt kan påverka miljön i ett Natura 2000-område. Tillstånd krävs inte för verksamheter och åtgärder som direkt hänger samman med eller är nödvändiga för skötseln och förvaltningen av det berörda området (7 kap 28 a § miljöbalken).

Mindre delar av området omfattas av strandskydd. Området ligger inom ett vattenskyddsområde. Arbete med att skydda området som naturreservat pågår. Området bör omfattas av åtagandeplan för betesmarker och slätterängar med särskild skötsel eller av ett skötselavtal.

En skötselplan med långsiktiga mål och skötselanvisningar för områdets natur-, kultur- och friluftsvärden bör upprättas.

Skötsel:

Större delen av området betas i dagsläget. Rövning av träd - och buskskikt har gjorts i de norra delarna under 1990-talet. Områdets betesmarker bör även i fortsättningen betas med tillräckligt betestryck. Det bör vara väl avbetad vid vegetationsperiodens slut. Även i områden som tidigare betats bör betet återupptas. Igenväxningsvegetation bör röjas vid behov. Inom området finns delar som utgörs av förorenad mark från tidigare militär verksamhet, vilka Försvarsmakten kan behöva att sanera. Detta kan vara en nödvändig skötselåtgärd men det beror på omfattning och utformning. Detaljer om omfattning och utformning får regleras i det kommande naturreservatsbeslutet.

Se även skötselåtgärder för respektive naturtyp.

Uppföljning av naturtyper och arter

Länsstyrelsen ansvarar för att uppföljning av bevarandemål genomförs. Uppföljningen ska ske enligt de manualer för skyddade områden som har tagits fram av Naturvårdsverket. Mätbara mål, så kallade målbildindikatorer, ska registreras i databasen SkötselDOS. Dessa målbildindikatorer följs sedan upp. Målsättningen är att kunna se om de bevarandemål som satts upp i bevarandeplaner och skötselplaner uppfylls, att skötseln fungerar och att Natura 2000 - naturtyperna och arterna har gynnsamt tillstånd.

Naturtyper och arter enligt art- och habitatdirektivet samt fågeldirektivet:**5130 - Enbuskmarker**

Areal: 24,6 ha. Arealen fastställd i regeringsbeslut

Beskrivning

Enbuskmarkerna finns huvudsakligen i områdets norra delar, närmast söder om väg 49 och i områdets nordöstra hörn. Området är flackt med en mosaik av öppna och enbuskrika partier med varierande täthet. Typiska arter som kattföt, backnejlika och brudbröd förekommer.

Generellt beskrivs naturtypen som torra-friska, hävdpräglade, näringsfattiga kalkgräsmarker eller hedar nedanför trädgränsen med ett betydande inslag av gamla och/eller hävdformade enar. Naturtypen har utvecklats genom lång beteskontinuitet. Krontäckning av träd och buskar, som inte är av igenväxningskaraktär, är 0-30 %. Hävdgynnade arter ska finnas.

Naturtypen är känslig för igenväxning, ökad beskuggning, uppluckrad grässvål samt konkurrens från ohävdarter och främmande arter. Naturtypen är även känslig för förändringar i ansluten grundvattenförekomst, för fragmentering och för minskade populationer av karaktäristiska och typiska arter.

Bevarandemål

Arealen av Enbuskmarker (5130) ska vara minst 24,6 hektar och på sikt öka till 34,2 hektar. Regelbunden hävd genom bete ska prägla området. Naturliga störningsprocesser i form av tramp och periodisk torkstress, ska förekomma. Naturtypen ska ha en ostörd hydrologi. Ett betydande inslag av gamla och/eller hävdformade enar och ersättningsbuskar för dessa ska finnas. Igenväxningsvegetation, varken vedartad eller örtartad, ska förekomma mer än i begränsad utsträckning. Näringsstatusen ska vara naturlig. Det ska finnas födoresurser såsom pollen- och nektarresurser för fjärilar, bin och andra insekter. Fysiska strukturer i form av jordblottor/sandblottor ska förekomma. För naturtypen främmande arter ska inte förekomma. Artsammansättningen i fält- och bottenskiktet ska vara naturlig/karaktäristisk för naturtypen, Typiska arter ska förekomma och föryngra sig.

Bevarandetillstånd

Bevarandetillståndet bedöms år 2017 vara gynnsamt.

6270 - Silikatgräsmarker

Areal: 0,8 ha. Arealen fastställd i regeringsbeslut

Beskrivning

Naturtypen finns bara i små fläckar i området. I stort sett all betesmark i området är dock utvecklingsmark till denna naturtyp och kan bli naturtyp på sikt när marken blivit mer utmagrad. Se naturtypskartan i bilaga 2. Att utvecklingsmarken sköts och på sikt blir naturtyp 6270 är en förutsättning för att naturtypen ska upprätthålla gynnsamt bevarandetillstånd. Typiska arter som knägräs, backtimjan, kattfot och ängsskallra förekommer på Axevalla hed.

Generellt sett utgörs naturtypen av artrika, hävdpräglade gräsmarker nedanför trädgränsen på torra till friska, silikatrika jordar. Naturtypen har utvecklats genom lång hävdkontinuitet. Krontäckning av träd och buskar, som inte är av igenväxningskaraktär, är 0 - 30%. Silikatgräsmarker är den vanligaste betesmarkstypen i Sverige och har vanligen en örtrik markvegetation. Örtrikedomen gör dem viktiga för många insekter, inte minst fjärilar och bin. Naturtypen kan uppträda i olika skepnader beroende på bland annat fuktighet och klimat.

Typiska arter är bl.a. blåsuga, slättergubbe, darrgräs, jungfrulin, slät dyngbagge (m fl dyngbaggsarter), månhornsbagge, vårtordyvel, ängspärlemorfjäril, smultronvisslare, slättergräsfjäril m.fl.

Naturtypen är känslig för igenväxning, ökad beskuggning, uppluckrad grässvål samt konkurrens från ohävdarter och främmande arter. Naturtypen är även känslig för förändringar i ansluten grundvattenförekomst, fragmentering och för minskade populationer av karaktäristiska och typiska arter.

Bevarandemål

Arealen av Silikatgräsmarker (6270) ska vara minst 0,8 hektar och på sikt öka till över 100 hektar. Regelbunden hävd ska påverka området, genom årligt bete (ej vintertid). Ingen skadlig ansamling av förna (t.ex. fjolårsgräs) ska finnas i området efter vegetationsperiodens slut. Naturtypen ska ha en ostörd hydrologi och näringsstatusen i marken ska vara naturlig. Varken vedartad eller örtartad igenväxningsvegetation ska förekomma mer än i begränsad utsträckning. Fysiska strukturer i form av jordblottor/sandblottor ska förekomma. För naturtypen främmande arter ska inte förekomma. Artsammansättningen i fält- och bottenskiktet ska vara naturlig/karaktäristisk för naturtypen. Typiska arter ska förekomma och föryngra sig och inte minska.

Bevarandetillstånd

I de mindre delar som är utpekade som naturtyp 6270 (0,8 ha) är bevarandetillståndet gynnsamt år 2017. En förutsättning för att det gynnsamma bevarandetillståndet ska upprätthållas är dock att även utvecklingsmarken sköts och på sikt utvecklas till Natura 2000-naturtyp.

Dokumentation

Artportalen. ArtDatabanken SLU. www.artportalen.se. Uttag 2017-01.

Jordbruksverket, 2005. Ängs- och betesmarksinventeringen 2002-2004. Objekttrapper

Länsstyrelsen i Skaraborgs län. 1991. Våtmarker i Skaraborgs län del 2. Miljövårdsenheten, meddelande 2/91

Länsstyrelsen i Skaraborgs län. 1992. Enkel skötselplan för Axvalla hed upprättad i december 1992

Länsstyrelsen i Skaraborgs län. Värdefulla odlingslandskap i Skaraborgs län.

Länsstyrelsen i Skaraborgs län. Ängs- och hagmarker i Skara kommun. Meddelande 2/90

Länsstyrelsen i Västra Götalands län. 2012. Förslag till skötselplan för naturreservatet Axevalla hed i Skara kommun. Arbetsmaterial.

Naturvårdsverket. Art- och naturtypsvisa vägledning. www.naturvardsverket.se/Stod-i-miljoarbetet/Vagledning/Natura-2000/. 2017-01.

Orebäck Krantz, Elisabet, 1998. Axvalla hed. 300 år av militärhistoria. Byggnadshistorisk undersökning. Skaraborgs Länsmuseum

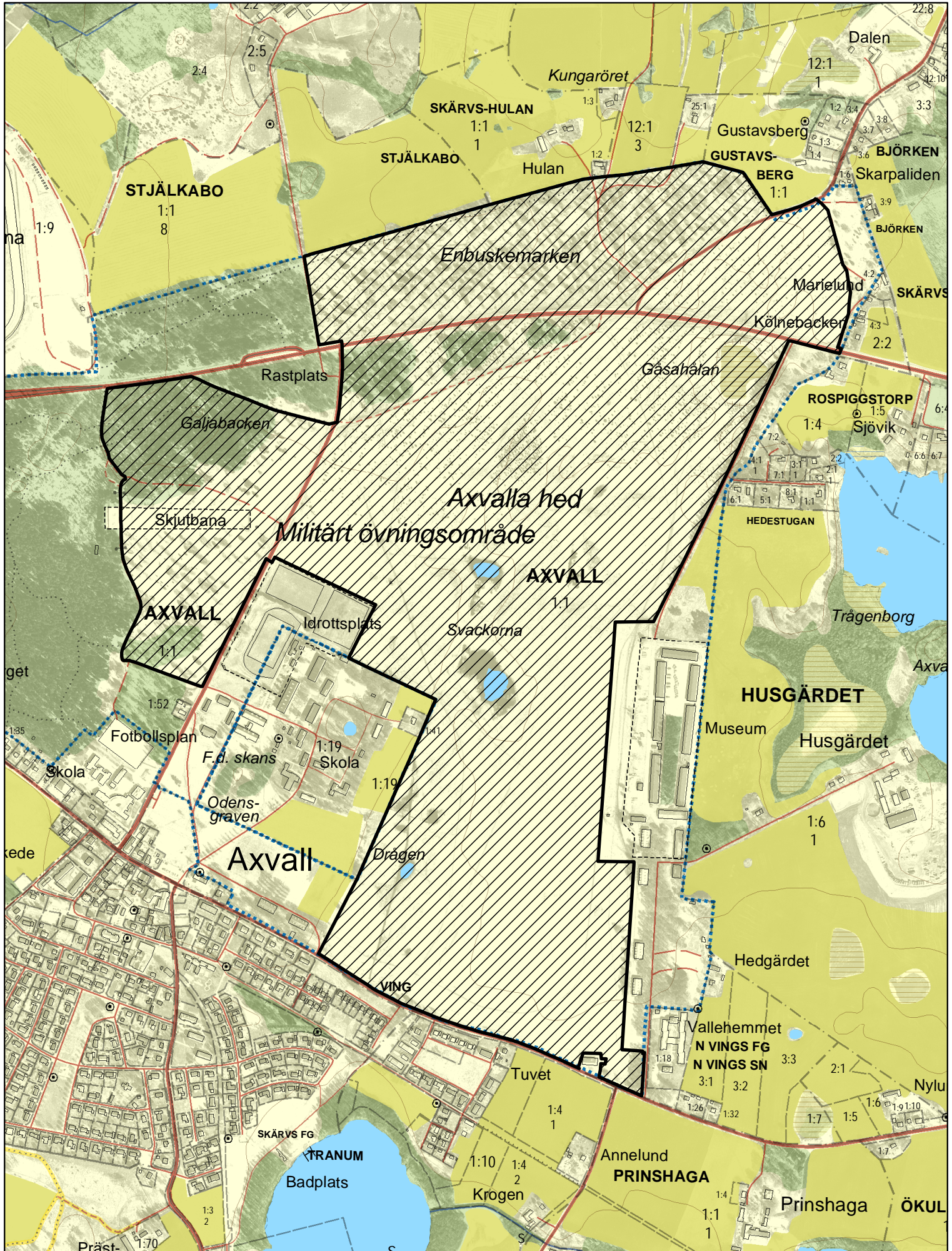
Plan för vård av forn- och kulturminnen inom övnings- och skjutfält. Del II: Axvall. 1986

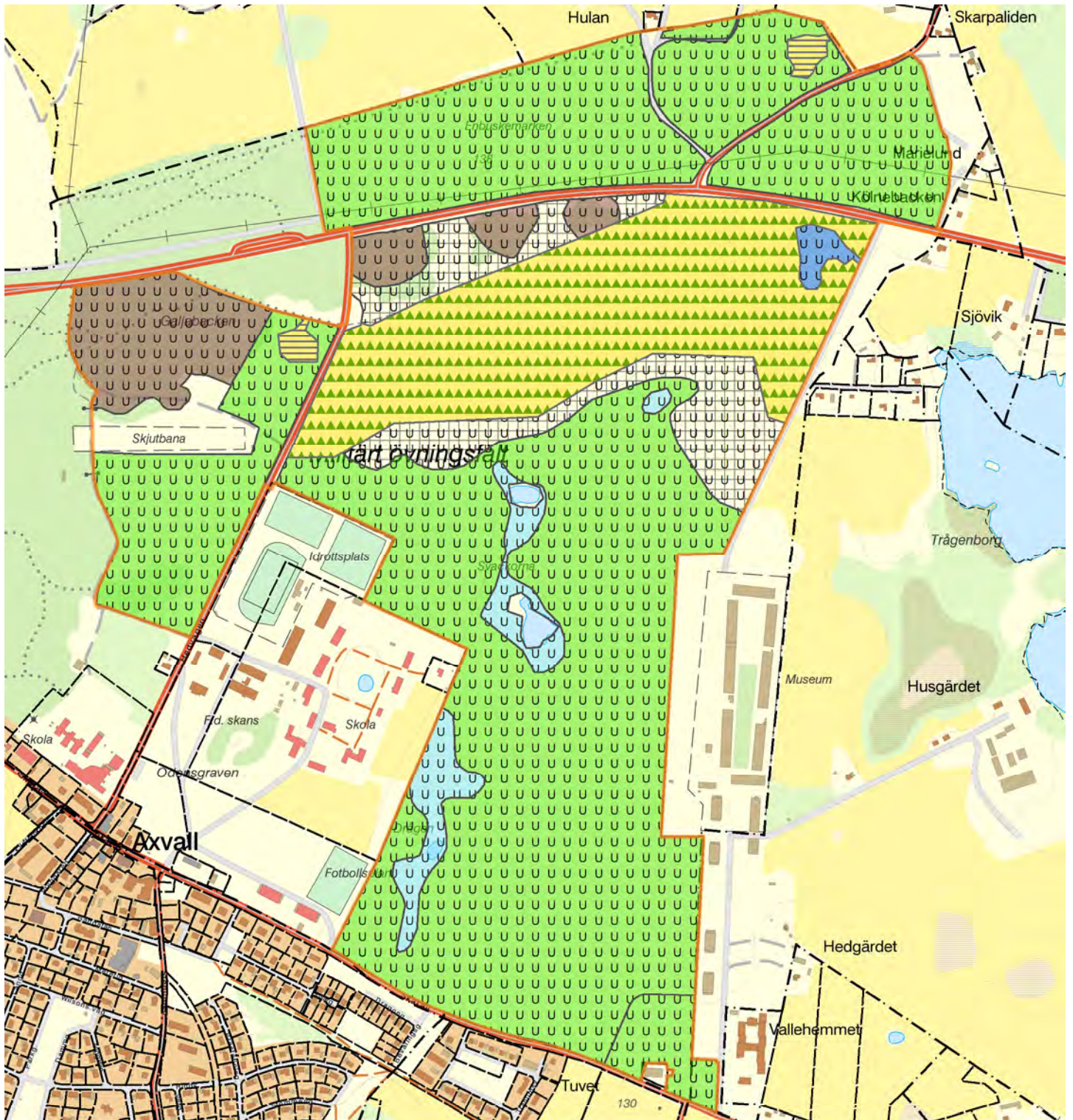
Reglemente för begagnande af mulbete Axvalla hed, 1878. Pettersonska boktryckeriet, Skara

Bilagor

Bilaga 1 Karta med områdets avgränsning

Bilaga 2 Naturtypskarta

Natura 2000-naturtypskarta, Axevalla hed SE0540197, Skara kommun

 Gräns för Natura 2000-området

Naturtyper

- 5130 - Enbuskmarker
- 6270 - Silikatgräsmarker

Utvecklingsmark

- Utvecklingsmark, icke Natura-naturtyp

Målnaturtyper

- 5130
- 6270
- 6410
- 7140
- 9070

**Större delen av området är utvecklingsmark.
Målnaturtyperna anger vilken naturtyp som
utvecklingsmarken i första hand bör utvecklas till.
Att även utvecklingsmarken sköts är en förutsättning
för att naturtyperna i området ska upprätthålla gynnsamt bevarandetilstånd.**